

LBRIS

We know
books

HOWARD JACOBSON

TRĂIEȘTE
PUȚIN

LBRIS

We know
books

CARTEA ÎNTÂI

— **N**-am cuvinte, îi spune Prințesa fiului ei.
Nu este sigură căruia dintre ei.

— De ce, mama, ce s-a întâmplat?

— Nu s-a întâmplat nimic. N-am cuvinte, asta-i tot.

— Pentru asta m-ai sunat?

— Cred că îți vei da seama, spune ea, că tu m-ai sunat pe mine.

Strânge receptorul telefonului cu fir ca și cum ar vrea să stoarcă din el ultima picătură de vlagă. În toată viața ei, nu a atins nimic cu blândețe.

— Nu, nu așa stau lucrurile, mama.

El este o persoană reținută, specialist în reduceri de costuri, și își înăbușă un căscat, dorindu-și ca ea să-i simtă oboseala din voce.

— Nu te-aș fi sunat niciodată la ora două noaptea.

— Nu exagera. Nu este ora două noaptea.

— Mă simt de parcă ar fi două dimineața. Și nu te-am sunat eu. Poate că ar fi trebuit, dar nu am făcut-o. Oricum...

— Oricum, ce?

— De ce m-ai sunat?

- Nu îți mai etala vesta la televiziune.
- Probabil că vorbești despre Pen. Și cred că el ți-ar spune că nu e o vestă, ci un tricou.
- Indiferent cum se numește, ar trebui să porți o cămașă încheiată.
- Spune-i asta lui Pen, nu mie.
- Cine este Pen?
- Fiul tău.
- Tu ești fiul meu.
- Nu ai doar un fiu.
- Deci, cine este el?
- Clericul.
- Atunci, cine ești tu?
- Risipitorul.
- El știe că ea știe.
- Ei bine, nu v-am crescut, pe niciunul dintre voi, ca să purtați vestă la televiziune, spune ea.
- Nu ne-ai crescut, pe niciunul dintre noi, ca să fim anarho-sindicaliști. Dragul meu frate face o declarație ideologică cu totul aparte.
- Dar purtând o vestă?
- Este un tricou. Tinerii nemulțumiți sunt entuziasmați la vederea unui politician vârstnic îmbrăcat în tricou.
- Da, acum, că aduci vorba, îmi amintesc. Tatăl lui Pen – trebuie să fi fost tatăl lui, nu-i așa? – avea un dulap întreg de veste. Îl numisem „vestiarul“ lui. Le arunca pe cele mai murdare pe pat și aștepta să i le spăl. Pen a fost conceput pe un pat plin de veste, așa că bănuiesc că nu ar trebui să mă surprindă.
- Mamă!

- Nu ai motive să fii dezgustat. Tu ai fost conceput pe locurile din spate ale unui Rolls Royce.
 - Închid telefonul dacă ai sunat doar ca să îmi spui asta.
 - Nu crezi că vestele sunt șleampete?
 - Nu, cred că sunt mai mult decât șleampete, cred că sunt viclene. Seduc naivii. La urma urmei, cu tine a funcționat.
 - Nu vorbi așa cu mama ta. Dacă asta e tot ce voiai să îmi spui...
 - Nu te-am sunat și nu voiam să spun nimic. Tu m-ai sunat.
 - Nu prea cred.
- De fapt însă, Prințesa nu voia să își reamintească cine pe cine sunase.

* * *

Ea nu este o prințesă adevărată. E doar un mic joc pe care îl joacă cu ea însăși. Prințesa Schweppessodawasser. Numele ei real – numele cu care s-a născut – este Beryl Dusingbery. Nu i-a plăcut niciodată să îl schimbe din cauza unui bărbat. Prințesa Schweppessodawasser este, spune ea, un *nom d'oubli*¹, după eroina celor *O mie și una de nopți*, al cărei nume real i se tot șterge din memorie. ...Șehhh... Știi tu cine. Se gândise că aluzia îi va amuza pe copiii săi – până la urmă, erau suficient de maturi pentru a-și aminti campania de publicitate din anii '60 –, dar nimic nu îi amuza pe fiii ei. Pentru asta o învinuiau pe ea.

- Nu ai lăsat niciodată veselie în casa noastră, îi aminteau ei. E puțin cam mult să te gândești că acum te mai poți juca cu noi. Sincer vorbind, este jenant. Ești mama cea mai puțin înclinată spre glume care a trăit vreodată.

- Eu?

¹ Nume destinat uitării (în lb. franceză în original, n.tr.)

– Eu?! Vezi, exact ce spuneam. Orice altă mamă ar fi spus:
„Despre mine vorbeai?”

– Într-o epocă a neglijenței, te-am crescut să te exprimi corect. Ar trebui să fii recunoscător că ești copilul unei profesoare, nu al unei spălătorese.

– Ce este o spălătoreasă?

Prințesa se felicita că nu a răspuns: „Te-ai însurat cu una”.

– Nu sunt unul dintre elevii tăi, mamă...

– Nu am terminat de vorbit.

– Acum glumești din nou?

– Nu am pretins niciodată că sunt glumeață. Este în natura taților să aibă grijă de acest aspect.

– Tatăl nostru nu a fost niciodată acolo.

– Și asta este în natura taților. Dar satisfă curiozitatea unei doamne bătrâne! Spui că am fost mama cea mai puțin înclinată spre joacă din câte au trăit vreodată. De câte alte mame ai mai fost crescut?

– E destul de sigur că nicio altă mamă nu a refuzat să le citească fiilor ei poveștile dinainte de culcare deoarece le consideră puerile. De fapt, ai folosit acest cuvânt în fața noastră – *puerile*, pentru Dumnezeu!

– Poftim, ți-am oferit un cuvânt pe care încă ți-l amintești...

– Dar nu îl pot folosi.

– Atunci, încearcă să te miști în cercuri mai elevate.

– Am un loc în Camera Lorzilor, mamă.

– Asta nu face decât să îmi susțină punctul de vedere.

– Viața nu înseamnă doar cuvinte...

– Ba da. Viața este formată doar din cuvinte.

– Este formată și din sentimente.

– Sentimente! Ce sunt sentimentele fără cuvintele care să le exprime? Mormăi până când găsești cuvântul care să exprime sentimentul în cauză. De aceea porcii nu pot simți *Weltschmerz*¹ sau *nostalgie de la boue*².

– De unde știi că nu simt?

– Pentru că nu vorbesc despre asta.

– Când mormăi de frică, ești conștient că simți teama. Nu am pomenit niciodată că ne era teamă. Dar ne era.

– Teamă pentru că erați amenințați sau teamă pentru că erați, desigur, timizi?

– Nu am avut niciodată șansa să aflăm. Încă de când ne-am născut, ai sădit în noi frica de Dumnezeu. Înainte de a merge la culcare, ne citeai Frații Grimm și *Struwwelpeter* – în germană.

– *Ich*³?

– *Dich*⁴! Încă mă mai trezesc noaptea țipând fiindcă Croitorașul cel Înalt vine să mă ciopârțească, să mă facă praf, să îmi taie degetele.

– A fost nevoie să vă reamintesc pericolul pe care îl reprezentau germanii. L-am pierdut pe tatăl vostru acolo, amintește-ți!

– Acela nu era tatăl meu.

– Erau vremuri tulburi.

– La fel sunt și acestea. Și sunt și mai tulburi de când ai decis brusc să fii veselă. Ne-ai crescut cu o mână de fier și am prefera să rămâi astfel. Nu ți se potrivește să devii brusc o fetișcană.

¹ Tristețea vieții (în lb. germană în original, n.tr.)

² Nostalgia mizeriei (în lb. franceză în original, n.tr.)

³ Eu (în lb. germană în original, n.tr.)

⁴ Tu (în lb. germană în original, n.tr.)

– N-am cuvinte, spune ea.

Aceasta nu este o conversație reală cu un copil adevărat, ci suma multor astfel de discuții. Mai târziu, copiii săi își regretau cuvintele dure. Mamele lasă în spatele lor o urmă subtilă de reproș și culpabilitate. Chiar și această mamă. Da, avea multe răspunsuri de dat – pentru unul dintre ei, lipsa simțului ridicolului, într-o cât de mică măsură; pentru celălalt, lipsa din viețile lor a unei persoane care să se apropie cât de puțin de un tată; lipsa unui interes afectuos pentru cei din jurul ei; poate că ei i se datora chiar și viața lor aridă. Dar ea *avea* nouăzeci și ceva de ani. Nu mai poți continua să dai vina pe mama ta. Și, poate, dacă ei i-ar fi arătat mai multă afecțiune... E greu de imaginat cum ar fi funcționat asta, dar totuși...

Știe când copiii săi ezită. Simte când este respinsă și ridică o mână plină de inele pentru a se împotrivi. Tac, tic, tac! În clipa următoare vor dori să o sărute. Inelele de pe degetele sale, care amintesc de toate inimile pe care le-a furat și nu le-a dat nicio dată înapoi, îi intimidează.

„*Ne vous embêtez*“¹, va spune, știind cât de mult îi exasperează școala ei franceză de bune maniere.

Femeia aceea!

Ei bine, poate să dea vina pe ei?

Pot să dau vina pe ei?

Ea/eu. Prințesa se teme de derapaj. Atunci/acum. Astăzi/mâine. Mie/ei. O ia razna. Tac, tic, tac!

Își păstrează simțul absurdului, însă unul lipsit de umor. „*Fetișcană!* Am fost numită în multe moduri, dar *fetișcană*...?“

¹ Nu te deranja (în lb. franceză în original, n.tr.)

Se întreabă dacă ar trebui să considere asta un compliment. Stând în fața unei oglinzi la fel de înalte ca ea, își lasă părul liber. Cea mai bătrână fată din Londra.

Absurd. De ce totuși are încă părul lung?

Pe vremuri, îl purta în stil Cleopatra. Personajul ei favorit din toată literatura, atunci când personajul ei literar favorit nu este Medeea. Cleopatra, regina Nilului, o femeie prea inteligentă pentru bărbații care au venit la ea. Medeea nu era chiar așa. Medeea a permis ca dragostea ei pentru Iason să o secătuiască. *Secătuiască?* Da, să o secătuiască.

Nu poate accepta insinuarea că ar căuta aprobarea copiilor ei. A făcut multe greșeli, dar nu și greșeala de a crede că drumul ei poate să treacă prin inimile copiilor săi. Își cunoaște limitele.

Își prinde din nou părul.

Îmi cunosc limitele.

În legătură cu limitele în sine, ea tocmai realizează că nu există un sfârșit. Cine ar fi crezut că sunt atât de multe lucruri fără de care ai putea să rămâi? Când rămâne fără zahăr, există un îngrijitor care îi mai aduce. Când rămâne fără energie sau se rătăcește în propriul ei apartament, există un îngrijitor care o ajută să se deplaseze. Dar nu există nimeni care să o ajute când rămâne fără cuvinte. Rătăcire ar fi un mod mai potrivit de a exprima ceea ce simte. Preț de o clipă se gândește la un cuvânt, apoi acesta dispare. Unde se duce? Se rostogolește sub pat, precum biscuiții pe care i-a adus îngrijitoarea ei de zi, Euphoria, așezați neglijent în echilibru pe farfuria ceștii sale de ceai? Sau zboară pe fereastra dormitorului în timp ce ea doarme? Cu siguranță se gândise la acel cuvânt înainte de a închide ochii.

A dormit cu fereastra deschisă încă de când a venit la Londra, nu știe cu cât de mult timp în urmă. La ceva timp după copii – e suficient. După ce nu a mai avut nevoie de o cameră de joacă pentru ei. Prin „ei“ înțelege și soți, nu doar copii. La început, a deschis-o pentru a auzi freamătul orașului. Trăise într-un oraș mic, banal, în compania unor bărbați neînsemnați, neinteresanți, prea mult timp. Ar fi trebuit să facă această mișcare mai devreme. Gălăgia străzilor se armoniza cu zgomotul din capul ei. Avea un creier de orașeancă. Dar acum auzul i s-a deteriorat și nu vuietul orașului este cel pe care îl aude. Este un sunet mai estompat, mai puțin hotărât, precum cel al unui trântor la sfârșit de vară, precum cel al albinelor care își sorb ultimul nectar sau al muștelor care cad în timp ce căldura scade. Pot să aud trandafirii ofilindu-se, se gândește ea, deși nu a avut cu florile decât relații tangențiale. „Tangențial“ – este o altă fantomă a unui cuvânt care zboară prin fereastra deschisă în clipa în care ea închide ochii. Încotro? Tot pe drumul de întoarcere spre Tanger?

Deci, de ce nu închide fereastra? Este o întrebare bună. Există un cuvânt care se referă la motivul pentru care nu o face, dar l-a uitat.

Numele au dispărut de ani întregi. Poate uita numele unei persoane înainte de a-l afla. Nu e în stare să asculte o introducere. De ce nu? Conservare, s-a gândit ea. Își păstrează creierul pentru lucruri mai interesante. Dar acum au trecut și lucrurile mai interesante. Ideile în care credea cândva... tot ce a rămas din acestea este înverșunarea cu care le susținea. Își poate aminti dedesubturile furiei sale. Aceasta zace precum hainele care se împrăștie dintr-o valiză. Dar valiza în sine s-a pierdut. La fel și destinația pentru care le împachetase.

După oameni, gânduri. Cum se numea biscuitul acela? Ce reprezenta locul acela? Amintirea Tangerului o încânta nespus. Dar despre ce era amintirea? Apoi câte un cuvânt revine brusc, fără niciun alt motiv decât acela că ea îi poate zări conturul. *Indolență* tocmai i-a trecut prin minte. Condiția de a fi indiferent. *Cu indolență*, se amuză ea rostindu-l. Din acest motiv, mai degrabă decât din cauza sensului cuvântului – condiția de a fi indiferent –, îi amintește acesta de cineva la a cărui față ea nu poate asocia niciun nume? Și, dacă el era indiferent – era cu siguranță un *el* –, de ce să își amintească chiar atât de multe despre el? În cotloanele împăienjenite ale minții sale, indolența va persista mai mult decât persoana cea mai importantă pentru ea? Fețele rămân mai mult timp. Ea își dorește să fie invers. În caz de urgență, s-ar putea descurca fără chipuri. Dar are nevoie de nume. Pentru ea, sunetele au fost întotdeauna mai sugestive decât imaginile. Numele reprezintă cheia spre trecutul ei, în consecință cheia spre continuitatea vieții sale. Numele îi conferă rădăcini. Fără niciun nume, se învârteste singură în spațiu, privind chipuri pe care nu vrea să le vadă, o galerie încețoșată a indolenței. Dar ce se întâmplă când va dispărea propriul nume? Devine neinteresată de ea însăși?

Cum se numește prințesa care trebuie să continue să vorbească pentru a-și salva viața? *Sch...Schh...Schhh... știi tu cum*. Într-o zi știe cine e prințesa, în alta, nu. Și nu e nimic drăguț în asta. Iar ea trebuie să continue să vorbească pentru a-și salva viața. Pentru ea, un cuvânt pierdut înseamnă o zi pierdută. Și cu cât mă pierd mai mult, cu atât trebuie să mă folosesc mai mult de cei care îmi sunt încă aproape.

O, neantul meu se numește Antoniu, și m-au uitat toți...¹,
asta își amintește.

Așa că umple fișele rămase din zilele când avea câte una pentru fiecare elev și carnetele de telefon furate din camere de hotel în care nu-și amintește să fi stat vreodată. Atunci când își amintește care dintre prietenii săi este încă în viață, le scrie scrisori, deși și scrisorile către morți ar avea același efect. Le telefonează fiilor ei, chiar dacă nu îi pasă deloc de ei. Vorbește cu ea însăși. Privește fotografiile ale vechii sale școli, ca să verifice cât de multe chipuri recunoaște și câte nume le poate asocia acestora. În unele zile are rezultate remarcabile, în altele, nu. Acum îi scapă numele celei mai bune prietene a sa, nu o mai poate identifica nici pe directoare, nu se mai poate găsi nici pe ea însăși. Dar se ocupă de asta. Mâine va recunoaște din nou întreaga școală.

Și brodează – nu flori sau păsări, nu cabane sau răsărituri de soare, ci cuvinte, litere mătăsoase, una câte una, cu o hotărâre răzbuțătoare, mai lent decât își duce la îndeplinire sarcinile viermele de mătase...

*

*el a murit în chinuri, dar și-a întors privirea spre
Dumnezeu și nu s-a plâns nici măcar o dată.
Te voi revedea dincolo, i-a spus soției sale.
Ea nu a avut inimă să îl contrazică.*

Amuzant, ce diferență poate face o cusătură pentru litere.
O grădină mică lucrată în cele mai bune fire, îndrăgostiți cu

¹ „O, neantul meu se numește Antoniu, și m-au uitat toți...” – *Antoniu și Cleopatra*, William Shakespeare (n.tr.)

buze purpurii, provocatoare, în robe aurii, inimi trandafirii împletite, semnături cu litere jucăușe, de grădiniță – Beryl Dusenbery –, iar oamenii nu observă cu câtă înverșunare coși. Așa mi-am găsit soții. Nu conta ce spuneam, frumusețea mea îi distrăgea, iar incredibili mei ochi albaștri îmi transformau cuvintele otrăvite în cuvinte de dragoste.

(Ea nu e femeia pe care ar fi înțelept să o contrazici, dar, de fapt, ochii ei nu sunt și nu au fost niciodată atât de albaștri pe cât crede; ceea ce îi distrăgea pe bărbați era cubismul crud, angular al feței sale, impresia pe care o dădea, atât de ascultare atentă, cât și de distanțare și lipsă de interes, precum și detașarea captivantă care, în combinație cu oasele late și proeminente ale obrazului, sugera o atitudine plictisită, de prădător.)

Nu mi-am propus niciodată să găsesc un soț, în sensul larg al cuvântului „soț”. În sensul pe care îl folosea Cleopatra. „Soțul meu, am venit.” Soțul meu *mort*, am venit.

Așa cum niciodată nu am intenționat să am copii sau *îngrijitori* – un cuvânt pe care îl disprețuiesc atunci când mi-l amintesc. Ce nu este în regulă cu personalul sau cu oamenii din jurul meu? Suita mea decimată, care stă în jurul cuptorului cu gaz pentru a se încălzi și care îmi aduce biscuiți într-un echilibru precar, așteptând să mă prindă atunci când mă prăbușesc. Uneori cad doar pentru a le da ceva de făcut. Hopa, strig, alunecând din scaun.

– Sosesc, Mrs. Beryl, sosesc, spune Euphoria, venind legănându-se din bucătărie.

Aș fi moartă dacă aș cădea cu adevărat și ar trebui să depind de ea ca să mă ridice. Pentru a atrage atenția lui Nastier, trebuie să strig și mai tare. Ea este permanent conectată la un post de